

Nr 37

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring; given Stockholms slott den 7 mars 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

GUSTAF ADOLF

Sven Aspling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att kvinna skall få utföra förvärvsarbete under tillhoppa högst 30 dagar utan att rätten till tilläggssjukpenning i anledning av barnsbörd för återstående ledighetstid därför går förlorad. I anslutning härtill föreslås en kompletterande regel som avser kvinnor vars barn vårdas på sjukhus.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1969.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 3 kap. 13 § lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 kap.

13 §.

Även om ————— 1 kap. 4 §.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för etthundraåttio dagar. Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå. Rätten till fortsatt sjukpenning upphör, om kvinnan under nämnda tid utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Därvid medräknas ej dag då barnet åtnjuter sjukhusvård.

Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenning för ——— annat föranledda.

Till sjukpenning ——— ej barntillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 21 feb-
ruari 1969.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i lagen om allmän försäkring* och anför.

Familjepolitiska kommittén¹ har med anledning av riksdagsmotioner som överlämnats till kommittén prövat vissa spörsmål rörande tilläggsjukpenning vid barnsbörd. Kommittén har redovisat resultatet i en promemoria kallad *Avbrott i ledighet vid havandeskap m. m.* (Stencil S 1968:2). I promemorian föreslås viss ändring i lagen om allmän försäkring. Förslaget syftar till en uppmjukning av det gällande kravet på sammanhängande ledighet för rätt till tilläggsjukpenning vid barnsbörd.

Promemorian har remissbehandlats. Yttranden över promemorian har avgivits av socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och Försäkringskasseförbundet. Försäkringskasseförbundet har överlämnat yttranden från sexton av de tjugosju allmänna försäkringskassorna.

Gällande bestämmelser m. m.

Bestämmelser om en allmän och obligatorisk moderskapsförsäkring finns i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring² (ändrad senast 1968:628). Moderskapsförsäkringen är anknuten till den allmänna sjuk-

¹ Ledamöter statssekreteraren Lars-Åke Åström, ordf., riksdagsledamoten Nils Carlshamre, t.f. expeditionschefen Ingrid Hilding samt riksdagsledamöterna Gördis Hörnlund, Einar Larsson, Lars Larsson och Ingemar Mundebo.

² Lagen benämns i det följande AFL.

försäkringen och regleras jämte denna i 3 kap. nämnda lag. De förmåner som utgår i anledning av barnsbörd är dels moderskapspenning (12 §), dels tilläggsjukpenning (13 §).

Moderskapspenning utgår vid barnsbörd till varje kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle ha varit inskriven om hon fyllt 16 år. Moderskapspenningen utgör 1 080 kr. Vid flerbörd tillkommer 540 kr. för varje barn utöver ett.

För att tilläggsjukpenning skall utgå krävs till en början att den försäkrade är placerad i sjukpenningklass. Inplacering i sjukpenningklass skall ske beträffande varje försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa och som har en inkomst av förvärvsarbete (anställning eller annat förvärvsarbete) om minst 1 800 kr. per år. Dessutom skall under vissa förutsättningar inskriven kvinnlig försäkrad vara placerad i sjukpenningklass även om hennes årsinkomst av förvärvsarbete inte uppgår till 1 800 kr. (den s. k. hemmafruförsäkringen).

Sjukpenningklasserna är 21 till antalet. De som omfattas av hemmafruförsäkringen är placerade i sjukpenningklass nr 1, där hel sjukpenning utgör 6 kr. för dag. Inplaceringen i de övriga klasserna sker med hänsyn till storleken av inkomsten av förvärvsarbete. Storleken av hel sjukpenning i dessa klasser framgår av följande tabell.

Sjukpenningklass nr	Inkomsten av förvärvsarbete uppgår för år		Sjukpenning per dag kr.
	till kr.	men ej till kr.	
2	1 800	2 600	6
3	2 600	3 400	7
4	3 400	4 200	8
5	4 200	5 000	9
6	5 000	5 800	10
7	5 800	6 800	12
8	6 800	8 400	14
9	8 400	10 200	16
10	10 200	12 000	19
11	12 000	14 000	22
12	14 000	16 000	25
13	16 000	18 000	28
14	18 000	21 000	31
15	21 000	24 000	34
16	24 000	27 000	37
17	27 000	30 000	40
18	30 000	33 000	43
19	33 000	36 000	46
20	36 000	39 000	49
21	39 000	—	52

Av sjukpenningbeloppet i varje klass utgör 6 kr. grundsjukpenning och återstoden tilläggsjukpenning. Tilläggsjukpenningen är alltså lägst 1 kr. och högst 46 kr. per dag. Sjukpenningen i klasserna 1 och 2 utgörs av enbart grundsjukpenning.

En kvinna, som under minst 270 dagar i följd omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tiden för nedkomsten varit placerad i sjukpenningklass 3 eller i högre sjukpenningklass (årsinkomst av förvärvsarbete minst 2 600 kr.) eller skulle ha varit placerad i sådan sjukpenningklass om hon fyllt 16 år, är berättigad till tilläggssjukpenning om hon i anledning av barnsörden avhåller sig från förvärvsarbete. Tilläggssjukpenningen utgår tidigast fr. o. m. sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för 180 dagar. Fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår tilläggssjukpenning i anledning av barnsörd endast under förutsättning att kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. Tilläggssjukpenning på grund av barnsörd är inte förenad med rätt till barn-tillägg.

Moderskapsförsäkringen finansieras liksom sjukförsäkringen i övrigt genom sjukförsäkringsavgifter från de försäkrade, avgifter från arbetsgivarna samt statsbidrag. Regler om finansieringen finns i 19 kap. AFL. Förmånerna från moderskapsförsäkringen är skattefria.

Enligt en inom riksförsäkringsverket utförd undersökning av moderskapsförsäkringen var hela antalet moderskapsfall som avslutats år 1967 ca 121 200. I ca 63 000 (52 %) av dessa fall uppbar modern tilläggssjukpenning. Drygt 91 % av barnaföderna med tilläggssjukpenning uppbar förmånen för mer än 150 dagar. Det genomsnittliga antalet dagar per moderskapsfall med tilläggssjukpenning beräknades till 171.

På grund av s. k. arbetsgivarinträde kan tilläggssjukpenning vid barnsörd uppbäras av arbetsgivaren, som i stället utger havandeskapslön till kvinnan. Arbetsgivarinträde tillämpas för huvudparten av statens anställda. Havandeskapslönen i statlig tjänst utgår för samma tid som tilläggssjukpenning vid barnsörd och motsvarar i regel 89—92 % av den annars utgående lönen. Skulle arbetstagaren avbryta havandeskapsledigheten och åtaga sig förvärvsarbete kan havandeskapslönen fortfarande utgå, men tilläggssjukpenning från försäkringskassan utbetalas då inte längre. Detta drabbar emellertid staten och inte den anställda.

Löneförmåner vid havandeskap eller barnsörd tillkommer även anställda hos kommunerna och landstingen samt i viss utsträckning arbetstagare inom den privata sektorn. Därvid tillämpas regelmässigt inte arbetsgivarinträde. Från den utgående havandeskapslönen görs visst avdrag med hänsyn till att arbetstagaren uppbär sjukpenningförmån.

Frågans tidigare behandling

En allmän och obligatorisk moderskapsförsäkring infördes i vårt land genom lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp, som trädde i kraft den 1 januari 1955 i samband med den då genomförda sjukförsäkningsreformen. — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 37*

ringsreformen. 1954 års lag innehöll bestämmelser om tilläggsspänning vid barnsbörd som i princip var utformade på samma sätt som de nu gällande bestämmelserna om tilläggssjukpenning vid barnsbörd. Enligt nämnda lag utgick dock tilläggsspänning under högst 90 dagar. Kravet på att kvinnan utan avbrott skulle avhålla sig från förvärvsarbete avsåg därför endast denna tidsperiod.

Socialförsäkringsutredningen, vars betänkande »Moderskapsförsäkring m. m.» (SOU 1954: 4) låg till grund för prop. 1954: 144 med förslag till lag om moderskapshjälp, förordade att den ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsbörd skulle avse inte bara att bereda lindring i de med nedkomsten förenade utgifterna utan också att lämna ersättning för därav uppkommet inkomstbortfall. Utredningen framhöll bl. a. att omständigheter fanns som kunde göra det nödvändigt eller lämpligt att kvinnan avhöll sig från förvärvsarbete en tid kring nedkomsten. Sålunda medförde barnsörden och barnsängstiden fysisk arbetsförmåga hos kvinnan. Under det sista skedet av havandeskapet var kvinnan ovig och utsatt för stor risk för överanstängning. Efter förlossningen dröjde det alltid en tid innan kvinnan hann återhämta krafterna. Härtill kom amningen och vården av barnet. Det råde full enighet om att det ur medicinsk synpunkt var av största vikt att barnet under den första tiden av sin levnad amrades av modern. Skulle amningen och vården av barnet fullgöras riktigt tog detta så stor del av kvinnans tid i anspråk och styckade till den grad sönder hennes arbetsdag att det var förenat med stora faktiska svårigheter för henne att samtidigt ägna sig åt ett mera kontinuerligt förvärvsarbete.

De angivna omständigheterna hade, fortsatte utredningen, inte föranlett lagstiftning i annan mån än att man för kvinnliga arbetstagare infört vissa bestämmelser av arbetarskyddsrättslig art som föreskrev eller öppnade möjligheter till ledighet för kvinnan i samband med nedkomsten. Utredningen erinrade om det i arbetarskyddslagen intagna förbudet för barnaföderska att under de sex första veckorna efter nedkomsten arbeta i vissa yrken, främst industriellt arbete, och om rätten enligt samma lag till ledighet under de sex veckorna närmast före barnsörden. Vidare erinrade utredningen om rätten enligt 1945 års lag om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m. att oberoende av arbetets art få högst sex månaders ledighet i samband med nedkomsten, förutsatt att kvinnan sedan minst ett år varit stadigvarande anställd hos arbetsgivaren. Dessa bestämmelser — särskilt 1945 års lag med dess större räckvidd i fråga om personkretsen — avsåg alla i grunden att skänka kvinnan ekonomisk trygghet genom att garantera henne rätt att efter barnsörden återvända till arbetet och återfå arbetsinkomsten. Bereddes kvinnan ersättning för den inkomst hon förlorade under tiden från avbrottet i arbetet tills det kunde återupptas betydde detta, anförde utredningen, otvivelaktigt endast ett fullföljande av samma syfte.

Beträffande den närmare utformningen av moderskapsförsäkringen anförde utredningen att tilläggsspenningen avsåg att ersätta arbetsinkomst som barnaföderns förlorade och alltså borde utgå endast för tid då den försäkrade avhöll sig från förvärsarbete. För att ledigheten skulle fylla sitt syfte borde den uttas i ett sammanhang. Då avhållsamheten från arbete under tiden efter förlossningen var önskvärd bl. a. för att kvinnan skulle bli i tillfälle att själv vårda sitt barn men detta skäl inte kvarstod om hon underlät att ha barnet i sin vård, föreslog utredningen dessutom att tilläggsspenning inte skulle utgå för tid efter den tjugonde dagen efter förlossningsdagen, om kvinnan inte hade barnet i sin vård och underlåtenheten härvidlag inte berodde på att hon var sjuk.

Vid remissbehandlingen av socialförsäkringsutredningens förslag framfördes från några håll kritik mot bestämmelsen att ledigheten skulle uttas i ett sammanhang. Arbetarskyddsstyrelsen föreslog att villkoret skulle slopas, eftersom det ledde till att kvinnan avstängdes från rätten till fortsatt tilläggsspenning sedan hon en gång, även om det varit helt tillfälligt, haft avlönat arbete. 1951 års utredning om arbetslöshetsförsäkringen ansåg det av liknande skäl önskvärt att bestämmelsen utformades på sådant sätt att en kortare tids — lämpligen högst 14 dagars — arbete inte skulle inverka på kvinnans rätt att uppbära tilläggsspenning i det antal dagar, som efter frånräknande av arbetsdagarna återstod av 90-dagarsperioden.

I prop. 1954: 144 anslöt sig föredragande departementschefen i huvudsak till socialförsäkringsutredningens förslag. I anledning av kritiken mot regeln att ledigheten skulle vara sammanhängande framhöll departementschefen att tilläggsspenningens syfte sammanföll med ändamålet med vissa arbetarskyddsbestämmelser, nämligen dels det stadgande i arbetarskyddslagen som tillförsäkrar kvinna sex veckors ledighet omedelbart före den väntade nedkomsten och som förbjuder henne att arbeta i vissa yrken under de sex första veckorna efter förlossningen, dels ock innehållet i den av 1952 års internationella arbetskonferens antagna konventionen nr 103 angående skydd vid havandeskap och barnsbörd. Kvinnan skulle således för sin egen och barnets skull få en tids vila från sitt dagliga arbete utom hemmet. Enligt departementschefen syntes det mindre välbetänkt att genom dispensmöjligheter i fråga om rätten till den ekonomiska gottgörelsen göra avkall på detta gemensamma syfte. För sjukförsäkringen måste det dessutom, anförde departementschefen, bli besvärligt att hålla reda på under vilka tider kvinnan arbetar eller inte arbetar utom hemmet. Propositionen bifölls av riksdagen utan särskild erinran i denna del (2LU 1954: 32, rskr 274).

I samband med införandet av AFL inordnades moderskapsförsäkringen under sjukförsäkringen, varvid den särskilda benämningen tilläggsspenning slopades. Tiden för åtnjutande av motsvarande förmån, tilläggssjukpenning i anledning av barnsbörd, bestämdes till högst 180 dagar. Några över-

väganden rörande ändring av kravet på sammanhängande ledighet redovisades inte i detta sammanhang (SOU 1961: 38, prop. 1962: 90, 2LU 27).

Efter sistnämnda reform har frågan om avbrott i havandeskapsledighet aktualiserats vid ett flertal tillfällen i riksdagen.

Vid 1965 års riksdag väcktes motioner (I: 233 och II: 281 samt I: 506 och II: 633) angående rätten till tilläggssjukpenning vid barnsbörd. Motionerna syftade till att kvinna under tid då hon på grund av barnsbörd avhöll sig från förvärvsarbete skulle få utföra sådant arbete i viss omfattning utan att därigenom förlora rätten till tilläggssjukpenning för återstående tid av ledigheten. I utlåtande över motionerna (nr 37) underströk andra lagutskottet vikten av att de skyddssynpunkter, som anlades vid införandet av tilläggssjukpenning för blivande och nyblivna mödrar, upprätthölls. I princip borde alltså ledighet i samband med barnsbörd vara sammanhängande. I den mån den gällande fasta regeln skapade irritation och ledde till för de försäkrade svårförståeliga resultat, syntes det i stor utsträckning bero på bristande kunskap om regelns innehåll. Detta förhållande borde kunna avhjälpas genom ökad upplysning, bl. a. i samband med anmälan till försäkringskassa. Enligt utskottets mening kunde det emellertid vara befogat att undersöka huruvida man — utan att äventyra skydds- och vårdintressena samt med beaktande av administrativa hänsyn — kunde tillåta en uppmjukning av den gällande regeln. Utskottet sade sig här syfta på fall av enstaka kortare avbrott i ledigheten, t. ex. för att tillgodose tillfälliga behov av arbetskraft. Riksdagen godtog utskottets förslag om utredning (rskr 156). Motionerna överlämnades sedermera av Kungl. Maj:t till familjepolitiska kommittén.

I motioner till 1966 års riksdag (I: 740 och II: 906) berördes främst de ifrågavarande reglernas resultat i sådana fall då ett barn efter födelsen måste stanna kvar på sjukhus för vård. Motionärerna påtalade att bestämmelsen om att modern i dessa situationer i princip var berättigad till sjukpenning under endast 29 dagar innebar att hon, om hon därefter återgick till förvärvsarbete, inte kunde erhålla tilläggssjukpenning även om hon efter ytterligare någon tid fick möjlighet att själv ta hand om barnet. På förslag av andra lagutskottet (utl. nr 47) hemställde riksdagen i skrivelse (nr 270) till Kungl. Maj:t att motionerna skulle överlämnas till familjepolitiska kommittén, vilket också skedde.

Vid 1967 års riksdag begärdes i en motion (II: 222) bl. a. översyn av reglerna i 3 kap. 13 § AFL i syfte att möjliggöra för kvinnor att under havandeskapsledighet utföra lättare extrauppdrag mot betalning utan att detta medförde förlust av sjukpenningförmåner. Andra lagutskottet (utl. nr 54) erinrade om att familjepolitiska kommittén redan hade i uppdrag att utreda frågan om avbrott i havandeskapsledighet. Under hänvisning till att bedömningen av vad som skulle förstås med begreppet förvärvsarbete måste ske med utgångspunkt från den försäkrades särskilda förhållanden av-

visade utskottet motionärens tanke, att man lagstiftningsvägen skulle fastslå vilka uppdrag som kunde tillåtas under havandeskapsledighet utan förlust av rätten till tilläggssjukpenning. Utskottet hemställde att motionen inte skulle föranleda någon åtgärd av riksdagen. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Familjepolitiska kommittén

Kommittén erinrar inledningsvis om att kommitténs allmänna uppgift att pröva avvägningen och sammansättningen av samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna leder till att även moderskapsförsäkringen kommer i blickpunkten. Ett nära samband föreligger enligt kommittén mellan frågan om ett eventuellt vårdbidrag — vilken kommittén avser att behandla i ett kommande betänkande — och det ekonomiska stöd som moderskapsförsäkringen ger under barnets första månader. Kommittén anser emellertid inte att detta samband utgör något hinder för de begränsade lagändringar på moderskapsförsäkringens område som kan komma i fråga inom ramen för det av riksdagen aktualiserade spørsmålet om uppmjukning av kravet på sammanhängande ledighet för rätt till tilläggssjukpenning vid barnsörd. Kommittén tar därför upp sistnämnda fråga till särskild behandling.

Kommittén framhåller att kravet på att havandeskapsledigheten skall vara sammanhängande upprätthållits strikt i rättspraxis. Avbrott i ledigheten på någon eller några enstaka dagar har således uteslutit från rätt till fortsatt tilläggssjukpenning. Denna tolkning står enligt kommittén i överensstämmelse med bestämmelsens ordalydelse och de motiv som anförts vid bestämmelsens tillkomst.

Kommittén uttalar emellertid att reglerna skapat irritation särskilt i de fall där kvinnan saknar kännedom om konsekvenserna av att ledigheten avbryts med ett tillfälligt förvärvsarbete. Även om informationen om villkoren för att åtnjuta tilläggssjukpenning i samband med havandeskap och barnsörd förbättrats för att undanröja ovisshet i nämnda avseende kvarstår dock att bestämmelsen om att kvinnan utan avbrott skall avhålla sig från förvärvsarbete kan verka onödigt hård. Dessutom har risken att komma i konflikt med bestämmelsen blivit väsentligt större sedan ledigheten genom 1962 års reform förlängts från 90 till 180 dagar.

Enligt kommitténs åsikt kan vidare kravet på total avhållsamhet från förvärvsarbete leda till resultat som direkt motverkar det avsedda syftet med bestämmelsen. I detta hänseende framhåller kommittén att en kvinna, som av en eller annan orsak rent tillfälligt utfört visst förvärvsarbete under ledigheten och till följd härav gått miste om fortsatt tilläggssjukpenning, kan se sig nödsakad att för sin försörjning mera beständigt ägna

sig åt förvärvsarbete även om det inte är förenligt med hennes eller barnets bästa.

Det anförda motiverar enligt kommitténs mening att den ifrågavarande bestämmelsen mjukas upp.

Olika lösningar kan enligt kommittén tänkas komma i fråga när det gäller att bedöma på vad sätt och i vilken omfattning havandeskapsledigheten skall kunna avbrytas av förvärvsarbete utan att tilläggssjukpenningen går förlorad. Kommittén understryker emellertid att man oavsett vilken lösning man väljer bör hålla i minnet att det från såväl den enskildes som samhällets synpunkt är av stort värde att ledigheten tas ut i ett sammanhang. De arbetarskyddssynpunkter som ligger bakom bestämmelsen att ledigheten skall vara sammanhängande har inte ändrats i princip.

Kommittén diskuterar tre alternativa vägar att uppnå den önskvärda uppmjukningen. Det första alternativet är att försäkringskassorna lämnas möjlighet att från fall till fall medge att kvinna i samband med barnsbörd får utföra förvärvsarbete i begränsad omfattning utan att därigenom förlora rätten till tilläggssjukpenning. Omständigheter som skulle beaktas vid kassans prövning är kvinnans hälsa och barnets vårdnadsförhållanden, förvärvsarbetets art och varaktighet m. m.

Det andra alternativet är att helt slopa bestämmelsen att avbrott i ledigheten från förvärvsarbete utesluter från rätt till fortsatt tilläggssjukpenning i anledning av barnsbörd. Inom 180-dagarsperioden — räknat tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen — skulle kvinnan sålunda vara berättigad till tilläggssjukpenning för varje dag som hon avhåller sig från förvärvsarbete. Å andra sidan skulle hon uteslutas från rätt till sjukpenning för varje dag som hon haft förvärvsarbete.

Det tredje alternativet är att i författningstexten föreskriva att avbrott i ledigheten tillåts i viss omfattning utan att rätten till fortsatt tilläggssjukpenning påverkas.

Kommittén finner att en regel enligt det första alternativet har betydande nackdelar. Den skulle nödvändiggöra ett omständligt prövningsförfarande och den ger ingen tillfredsställande garanti för att rättvisa skipas i det enskilda fallet. Förfarandet överensstämmer inte heller med de generellt verkande normer som eljest är utmärkande för socialförsäkringslagstiftningen.

Det andra alternativet skulle innebära att man helt överlåter åt kvinnan att själv bestämma det antal dagar av 180 möjliga som hon önskar vara borta från arbetet och uppbära tilläggssjukpenning. Till förmån för en sådan lösning kan enligt kommittén anföras att den ger varje kvinna möjlighet att utifrån sina personliga förhållanden och önskemål ta ställning till denna fråga utan att utsättas för ett ekonomiskt tryck från socialförsäkringens sida i endera riktningen. Man kan också, anför kommittén, häv-

da att de arbetarskyddsintressen som ligger bakom kravet på sammanhängande ledighet i första hand bör tillgodoses genom arbetarskyddsbestämmelser och inte genom regler om förverkande av rätten till sjukpenning.

Kommittén anser emellertid att det finns flera skäl som talar emot en lösning enligt detta alternativ. Till en början påpekas, att en svårighet är att en kvinna som exempelvis under en kalendervecka arbetar måndag till fredag och är ledig lördag och söndag skulle få möjlighet att ta ut tilläggs-sjukpenning under de båda arbetsfria dagarna. Om så sker någon enstaka gång torde det inte vara mycket att erinra, men satt i system skulle ett sådant förfarande te sig stötande, eftersom det inte finns något behov av att kompensera för förlorad arbetsinkomst i sådana fall. Om detta alternativ skulle genomföras, anser kommittén att huvudregeln skulle få kompletteras med en föreskrift av den innebörden att en kvinna, som utför förvärsarbete efter det att hon börjat uppbära sjukpenning, får rätt att ånyo uppbära sjukpenning först i den mån hon avhåller sig från förvärsarbete mer än ett visst antal dagar, exempelvis två dagar. Tillämpningen av en sådan regel skulle enligt kommittén sannolikt medföra ganska betydande administrativa svårigheter.

Kommittén finner vidare att det nu diskuterade alternativet — även bortsett från sådana invändningar som nyss anförts — förefaller alltför långtgående. En uppmjukning av kravet på sammanhängande ledighet är ju inte förestavad av önskemål från kvinnornas sida om obegränsade möjligheter till förvärsarbete under den aktuella sexmånadersperioden, utan det är snarast fråga om ett intresse från arbetsgivarnas sida av att kunna få hjälp vid ett tillfälligt behov av extra arbetskraft och ett intresse från kvinnornas sida att kunna ta ett tillfälligt förvärsarbete utan att drabbas av kanske vittgående ekonomiska sanktioner. Det torde knappast ligga i kvinnans — och ännu mindre i barnets — intresse att dessa möjligheter utsträcks till kontinuerligt arbete under långa perioder. Man kan inte helt bortse från risken att det då kan uppkomma ett visst tryck från kvinnans arbetsgivare för att förmå henne att återuppta förvärsarbetet även om det för hennes egen och för barnets skull hade varit bättre om hon inte hade gjort det.

Kommittén påpekar dessutom att en lösning enligt det andra alternativet skulle kunna föregripa det uppdrag kommittén har att behandla rörande frågan om ett eventuellt vårdbidrag. I diskussionen om ett vårdbidrag måste ju även moderskapsförsäkringens utformning behandlas. Hur man än skulle utforma ett särskilt vårdbidrag, måste det samordnas med det stöd som moderskapsförsäkringen ger under sex månader i samband med ett barns födelse. Därvid kommer bl. a. den frågan upp om stödet skall utgå oberoende av om modern arbetar eller ej.

Det tredje alternativet är, framhåller kommittén, mindre långtgående

och innebär att lagstiftningen fortfarande kommer att vila på principen om sammanhängande ledighet. Den stelhet som finns i den nuvarande regeln mjukas emellertid upp. Kommittén erinrar om att andra lagutskottet, då detta år 1965 föreslog en utredning om möjligheterna att uppmjuka den gällande regeln, syftade på enstaka kortare avbrott i ledigheten, t. ex. för att tillgodose tillfälliga behov av arbetskraft. Kommittén ansluter sig till utskottets tanke att en uppmjukning bör avse enstaka kortare avbrott i ledigheten. Det förda resonemanget leder således kommittén fram till att förorda det tredje alternativet.

Uppmjukningen bör enligt kommitténs mening åstadkommas på det sättet att kvinna medges att under tilläggssjukpenningperioden utföra förvärvsarbete i ett visst antal dagar utan att det påverkar rätten till fortsatt sjukpenning. Under de dagar hon utför förvärvsarbete måste hon givetvis avstå från tilläggssjukpenningen. Hur många dagar kvinnan bör få utföra förvärvsarbete är en avvägningsfråga. Mot varandra får vägas å ena sidan skydds- och vårdsynpunkter och å andra sidan önskemålen om en uppmjukning av det gällande kravet på total avhållsamhet från förvärvsarbete. Kommittén stannar för att förvärvsarbete bör få utföras under högst 30 dagar inom 180-dagarsperioden utan att rätten till fortsatt tilläggssjukpenning påverkas. Det innebär, framhåller kommittén, att kvinnan under denna tid får möjlighet att åtminstone åta sig ett normalt semestervikariat, om hon så skulle önska.

Kommittén säger sig vara medveten om att även den nyss förordade regeln i vissa fall kan skapa irritation. Så kan bli fallet om en kvinna utfört förvärvsarbete en eller annan dag utöver de 30 dagarna. Kvinnan förlorar ju då rätten till tilläggssjukpenning för återstående tid av 180-dagarsperioden. Det är därför angeläget att blivande och nyblivna mödrar får fullständiga och lättfattliga upplysningar om villkoren för rätt till tilläggssjukpenning. Kommittén anser att det bör övervägas att låta försäkringskassorna förnya eller komplettera förut lämnade upplysningar i de fall kassan i samband med framställning om erhållande av fortsatt tilläggssjukpenning finner att kvinnan utfört förvärvsarbete i så många dagar att endast en eller annan dag återstår av de 30 dagarna. Enligt kommitténs mening bör den förordade regeln inte bereda några större svårigheter från administrativa synpunkter.

I anslutning till den sålunda föreslagna nya ordningen förordar kommittén viss ändring som avser kvinnor, vars barn vårdas på sjukhus. Kommittén erinrar om de olägenheter som ansetts förenade med föreskriften om att tilläggssjukpenning kan utgå fr. o. m. trettonde dagen efter förlösningdagen endast om kvinnan har barnet i sin vård eller på grund av sjukdom är hindrad att vårda barnet. Kommittén framhåller att olägenheterna reduceras med de bestämmelser kommittén föreslagit i det föregående. Kommittén påpekar emellertid att det likväl kan uppkomma svå-

righeter för modern att försörja sig i de fall barnet måste stanna kvar på sjukhus för vård kanske flera månader inom 180-dagarsperioden. Gör modern mer än 30 dagars avbrott i ledigheten medan barnet vårdas på sjukhus får hon ju inte tilläggssjukpenning om hon avhåller sig från förvärvsarbete när barnet kommer hem. Kommittén förordar därför en regel som innebär att de dagar då hon utför förvärvsarbete medan barnet åtnjuter sjukhusvård inte skall medräknas i de 30 dagarna. Eftersom längre sjukhusvistelse för en nyfödd är relativt ovanlig, anser kommittén att en sådan regel inte bör medföra några större administrativa problem.

Kommittén anser sig inte kunna beräkna kostnadseffekten av förslaget men håller för sannolikt att kostnaderna kommer att minska något.

Remissyttrandena

Kommitténs förslag till uppmjukning av det gällande kravet på sammanhängande ledighet såsom förutsättning för tilläggssjukpenning vid barns-börd tillstyrks av *socialstyrelsen*, *arbetarskyddsstyrelsen*, *SAF*, *Svenska landstingsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*. Ytterligare tre remissinstanser, nämligen *riksförsäkringsverket*, *TCO* och *Försäkringskasseförbundet* ansluter sig i princip till förslaget men föreslår eller ifrågasätter i olika hänseenden avvikelser när det gäller den närmare utformningen av detta. De två återstående remissinstanserna — *LO* och *SACO* — delar kommitténs uppfattning att kravet på sammanhängande ledighet bör mjukas upp. De anser emellertid att detta skall ske på ett annat sätt och i vidare omfattning än vad kommittén förordat.

De instanser, som helt tillstyrker förslaget, motiverar i allmänhet inte närmare sitt ställningstagande. Ett mera allmänt omdöme om förslaget ges av *SAF*, som anför att förslaget innebär en rimlig avvägning mellan å ena sidan de skydds- och vårdsynpunkter som föranleder att tilläggssjukpenning utgår i samband med barnsbörd och å andra sidan önskemålet att kvinnan skall ges möjlighet att i begränsad utsträckning utföra förvärvsarbete under havandeskapsledighet.

Flera remissinstanser ger uttryck för väsentligen samma synpunkter som kommittén anført såsom motivering för att den nuvarande ordningen bör ändras. Sålunda bekräftar *riksförsäkringsverket*, *LO*, *TCO* och *Försäkringskasseförbundet* att kravet på sammanhängande ledighet skapat irritation bland de försäkrade, för vilka regeln tett sig onödigt hård. *SACO* och *Försäkringskasseförbundet* uttalar liksom kommittén att regeln kan leda till sådana resultat som motverkar syftet med bestämmelsen.

När det gäller valet av metod att åstadkomma den önskade uppmjukningen förespråkar *LO* och *SACO* en lösning i linje med kommitténs andra alternativ, innebärande att kvinnan själv skall få bestämma det antal dagar av 180 möjliga som hon önskar vara borta från arbetet och uppbära

tillägssjukpenning. Båda dessa organisationer anser att de nackdelar kommittén andragit beträffande detta alternativ inte är sådana att alternativet bör förkastas. LO framhåller att de administrativa problemen bör kunna lösas utan alltför stora svårigheter. Vidare anser LO att risken för att kvinnliga arbetstagare under havandeskapsledighet utsätts för tryck från arbetsgivarens sida att återuppta förvärvsarbete — något som såvitt LO kunnat utröna hittills inte förekommit — inte ökar vid en uppmjukning av lagen. Problemen med nuvarande lagstiftning sammanhänges enligt LO:s mening inte med att gränsen är snäv utan med att den är fast, vilket också den av kommittén föreslagna bestämmelsen är. Behovet av sammanhängande ledighet bör dessutom i första hand tillgodoses genom arbetarskyddslagstiftningen. Härtill kommer, anför LO, att det inte minst av rättviseskäl kan finnas fog för att överlåta åt kvinnan att själv bestämma i vad mån hon vill åta sig förvärvsarbete under havandeskapsledigheten. I detta hänseende pekar LO på det förhållandet att vissa grupper arbetstagare i motsats till andra erhåller viss lön från arbetsgivaren under havandeskapsledighet. Moderskapsförsäkringen tillgodoser visserligen samtliga kvinnor som har förvärvsarbete men erbjuder för en del ett minimiskydd och för andra ett maximiskydd.

Riksförsäkringsverket säger sig hysa viss förståelse för kommitténs andra alternativ, eftersom skäl talar för att frågan i vilken utsträckning en kvinna får förvärvsarbete under och efter havandeskap inte skall regleras i socialförsäkringslagstiftningen utan i stället via t. ex. arbetarskyddslagstiftningen. Verket framhåller emellertid att denna lösning skulle medföra avsevärda administrativa olägenheter ävensom tillämpningssvårigheter. I stället anser verket lämpligt att den uppmjukning som erfordras sker enligt det av kommittén förordade tredje alternativet, dvs. genom att man i författningstexten anger att avbrott i havandeskapsledigheten får ske i viss bestämd utsträckning utan att rätten till fortsatt tillägssjukpenning påverkas.

Vad beräffar den närmare utformningen av det tredje alternativet framhåller *riksförsäkringsverket* att en olägenhet med den föreslagna 30-dagarsregeln är att den inte utesluter möjligheten att ta ut tillägssjukpenning för dagar, för vilka det inte finns något behov av kompensation för förlorad arbetsförtjänst. Det kan te sig stötande att exempelvis en kvinna som under en kalendervecka arbetar måndag—fredag och är ledig lördag—söndag kan fortsätta med sitt förvärvsarbete i oförminskad omfattning under de sex första veckorna av 180-dagarstiden eller återuppta förvärvsarbete sex veckor före periodens slut, i båda fallen med rätt till tillägssjukpenning för de arbetsfria dagarna (sammanlagt 10—12 dagar). Ett sätt att söka komma till rätta med detta problem är enligt verket att minska det antal dagar då arbete får utföras. Även en sådan begränsad uppmjukning skulle tillgodose ett intresse från arbetsgivarnas sida att kun-

na få hjälp vid ett tillfälligt behov av extra arbetskraft och ett intresse från kvinnornas sida att kunna ta ett tillfälligt förvärvsarbete eller uppdrag utan att därmed gå förlust till tilläggssjukpenning i fortsättningen.

Skulle likväl en 30-dagarsregel anses lämpligare bör enligt riksförsäkringsverkets mening övervägas att kombinera denna med någon form av spärrföreskrifter, närmast en spärregel av det slag kommittén diskuterar i samband med det andra alternativet. Verket framhåller att även en sådan spärregel är behäftad med vissa svagheter. Överkompensation kan alltså förekomma, om än inte i samma utsträckning. Denna nackdel blir mindre framträdande först om spärregeln får det innehållet att kvinnan skall avhålla sig från förvärvsarbete under minst fyra dagar för att på nytt få rätt till tilläggssjukpenning. En regel av förevarande slag kommer dessutom att medföra visst administrativt merarbete.

Även *Försäkringskassförbundet* ställer sig tveksamt inför den föreslagna maximitiden 30 dagar. Förbundet, som ifrågasätter om förslaget i denna del är helt förenligt med grundläggande skydds- och vårdsynpunkter, anser att frågan om en kortare tidsperiod bör övervägas.

TCO hävdar å andra sidan att vederbörande myndighet efter särskild prövning bör kunna medge ytterligare något längre avbrott än föreslagna 30 dagar.

Frågan om avbrott i ledigheten skall kunna göras när som helst under 180-dagarsperioden aktualiseras i några yttranden. *Socialstyrelsen* — som enligt vad förut sagts tillstyrker kommitténs förslag till lagändring — pekar på att det medicinskt betingade behovet av ledighet från förvärvsarbete är störst under tiden närmast efter förlossningen. Det är därför enligt styrelsen synnerligen angeläget att den nyblivna modern av samhället uppmuntras att då avhålla sig från överhuvudtaget allt arbete utom hemmet. Styrelsen ifrågasätter om inte varje förvärvsarbete under de fyra första veckorna efter förlossningen liksom f. n. bör föranleda förlust av rätten till fortsatt tilläggssjukpenning. *TCO* anser att avbrottsmöjlighet bör finnas först sedan barnet blivit två månader gammalt. Enligt utförda undersökningar avtar nämligen bröstmjölksuppfödningen väsentligt vid denna ålder hos barnet.

I vissa yttranden påpekas att kommittén inte tagit upp frågan i vilken utsträckning under loppet av en dag arbetsprestation skall utföras för att tilläggssjukpenning skall bortfalla för den dagen samt dagen avräknas på det tillåtna antalet förvärvsarbetsdagar. *Riksförsäkringsverket* anser att alltför stora tillämpningssvårigheter kommer att uppstå om inte inkomstbringande arbete även under en mindre del av dag alltid medför att den dagen anses såsom arbetsdag. *TCO*, som enligt vad förut sagts förordar att 30-dagarsgränsen skall kunna överskridas efter särskilt tillstånd, anser att man vid sådan dispensprövning skall kunna beakta den samlade arbetsinsatsen, så att delar av dagar kan sammanföras till hela dagar. *SACO*

framhåller i detta sammanhang att möjligheterna att utföra förtroendeuppdrag eller att delta i avlönad vidareutbildning inte diskuterats av kommittén. En begränsande 30-dagarsregel bör enligt denna organisation under inga omständigheter gälla fortbildnings- och vidareutbildningsverksamhet.

Den av kommittén föreslagna tilläggsregeln rörande mödrar vars barn vårdas på sjukhus tillstyrks utan närmare motivering av *socialstyrelsen*, *Svenska landstingsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*. Även *Försäkringskasseförbundet* uttalar sin anslutning till förslaget att de dagar kvinnan arbetar medan barnet vårdas på sjukhus inte skall inräknas i det tillåtna antalet avbrottsdagar. TCO förordar däremot en annorlunda utformad regel, innebärande att havandeskapsledigheten skall kunna förskjutas framåt i tiden så att 180-dagarsperiodens slut inträffar senare än ett halvt år efter förlossningsdagen. Enligt organisationen medför detta att modern, i synnerhet om barnet fötts för tidigt, får möjlighet att uppbära tillägssjukpenning när barnet kommer hem och behöver hennes vård. *Riksförsäkringsverket* motsätter sig inte kommitténs förslag men påpekar att den gällande bestämmelsen om att tillägssjukpenning utgår fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård i praxis fått en liberal tillämpning i fall då barnet vistats på sjukhus. Sålunda har modern ansetts ha barnet i sin vård om det inte redan vid början av sjukhusvistelsen framstått som klart att denna skulle komma att sträcka sig över flera månader.

I några yttranden framkommer synpunkter på moderskapsförsäkringens som ligger delvis vid sidan av den av kommittén behandlade frågan om avbrott i havandeskapsledighet. TCO framhåller det önskvärda i att ledigheten utsträcks till att omfatta barnets hela första levnadsår. Vidare anser TCO att ledighet i samband med barnsbörd bör kunna uttas av den av föräldrarna som så önskar. Även SACO anser att vissa möjligheter bör finnas för föräldrarna att bestämma vilken av dem som skall avstå från förvärvsarbete. Sedan en period av återhämtning för modern förflutit efter förlossningen bör tillägssjukpenning kunna utgå till fadern om det är denne som under återstoden av 180-dagarsperioden avhåller sig från förvärvsarbete för att sköta barnet. SACO förordar dessutom att den sjukpenningperiod om 29 dagar, som gäller då modern inte har barnet i sin vård, skall kunna förlängas till 60 dagar, t. ex. om modern fått missfall eller barnet avlidit kort efter födelsen.

Departementschefen

Havandeskap och förlossning innebär för en kvinna en avsevärd omställning av såväl fysisk som psykisk art. Under tiden därefter medför

amningen och skötseln av barnet betydande påfrestningar. För barnet betraktas det som en fördel om modern själv svarar för vården under den första tiden av dess levnad. Det har därför ansetts vara av stort värde att modern i samband med barnsbörd får en tids ledighet från arbete utom hemmet. Detta återspeglas i lagregler som garanterar kvinnan rätt till ledighet i samband med nedkomst.

Tilläggsjukpenningen i anledning av barnsbörd ger kvinnan ekonomiska möjligheter att utnyttja rätten till ledighet. Detta sker genom att tilläggsjukpenningen ersätter inkomstbortfall på grund av bortovaro från förvärsarbete i samband med havandeskap och barnsbörd.

Tilläggsjukpenningen utgår för tid då kvinnan avhåller sig från förvärsarbete, dock högst för 180 dagar räknade tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen. Kvinnan får inte avbryta ledigheten genom att utföra förvärsarbete. Sker detta förlorar hon rätten till tilläggsjukpenning för resten av den annars möjliga ersättningstiden. Kravet på att ledigheten skall vara sammanhängande har ansetts behövt för att syftet med ledigheten skall främjas. Till stöd för kravet har också åberopats administrativa skäl, främst svårigheten att få till stånd effektiv kontroll.

En undantagsbestämmelse tar sikte på fall då kvinnan inte har barnet i sin vård. Såsom ytterligare förutsättning för rätt till tilläggsjukpenning för tiden fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen gäller nämligen att kvinnan skall ha barnet i sin vård eller på grund av sjukdom vara förhindrad att vårda barnet.

Bestämmelsen att ledigheten inte får avbrytas har blivit kritiserad i olika sammanhang. Motioner vid 1965 års riksdag ledde till att familjepolitiska kommittén fick i uppdrag att utreda frågan om möjlighet att göra avbrott i havandeskapsledighet. Kommittén har föreslagit en uppmjukning av kravet på total avhållsamhet från förvärsarbete.

Kommittén framhåller att nuvarande regler skapat irritation särskilt i de fall, där kvinnan saknat kännedom om konsekvenserna av att ledigheten avbryts med ett tillfälligt förvärsarbete. Även om informationen om villkoren för att åtnjuta tilläggsjukpenning i samband med barnsbörd förbättrats för att undanröja ovisshet i detta avseende anser kommittén att bestämmelsen om total avhållsamhet från förvärsarbete kan verka onödigt hård. Kommittén påpekar därvid att risken att komma i konflikt med denna blivit väsentligt större sedan ersättningstiden fr. o. m. ingången av år 1963 utökades från 90 till 180 dagar. Kravet på att ledigheten skall vara sammanhängande kan enligt kommittén vidare leda till resultat som direkt motverkar syftet med bestämmelsen. Till belysning härav nämner kommittén att en kvinna, som gått miste om rätten till fortsatt tilläggsjukpenning på grund av att hon tillfälligt utfört förvärsarbete, kan se sig nödsakad att för sin försörjning arbeta mera beständigt, även om det inte

är förenligt med hennes eller barnets bästa. Det anförda leder enligt kommittén till slutsatsen att bestämmelsen bör mjukas upp.

Kommitténs resonemang i denna del har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. I stället uttalar flera remissinstanser sin tillfredsställelse med att förslag lagts fram om ändring i den gällande regleringen. Även jag anser att de av kommittén åberopade omständigheterna sammanlagda utgör bärande skäl för att en ändring i förslaget hänseende bör komma till stånd.

Några remissorgan tar upp frågor om andra och mera genomgripande förändringar i reglerna om tillägssjukpenning vid barnsbörd. Sålunda berörs t. ex. spörsmål om utökning av ledighetsperioden och om rätt till tillägssjukpenning för fadern, när denne avhåller sig från förvärvsarbete för att sköta barnet. Frågor av sådan art har inte ingått i det uppdrag för kommittén, som hänför sig till de riksdagsmotioner jag förut nämnt. De torde däremot komma upp till bedömande under kommitténs fortsatta arbete.

Kommitténs förslag grundar sig på en diskussion av olika tänkbara vägar att åstadkomma en bättre ordning i avbrottsfrågan än den nuvarande. Därvid behandlar kommittén tre skilda alternativ. Det lämpligaste alternativet är enligt kommittén att i författningstexten föreskriva att avbrott i ledigheten tillåts i viss omfattning. Flertalet remissinstanser godtar en lösning efter denna princip. Två av arbetsmarknadens organisationer — LO och SACO — föredrar emellertid ett längre gående alternativ att helt slopa bestämmelsen att avbrott i ledigheten utesluter från rätt till fortsatt tillägssjukpenning. Det återstående alternativet — innebärande att försäkringskassorna lämnas möjlighet att från fall till fall medge avbrott genom förvärvsarbete i begränsad omfattning — förespråkas inte från något håll.

Inte heller jag anser att metoden med en tillståndsprövning i varje särskilt fall är användbar. Bl. a. kan åberopas att proceduren blir tungrodd och att den med all sannolikhet leder till en föga enhetlig rättstillämpning.

Om man betraktar de båda andra alternativ som kommittén diskuterat kan det naturligtvis från vissa synpunkter te sig tilltalande att helt slopa nuvarande avbrottsregel. Kvinnan skulle under 180-dagarsperioden kunna få tillägssjukpenning för varje dag hon avhåller sig från förvärvsarbete men vara utesluten från förmånen endast för dag då hon haft förvärvsarbete. Kvinnan utsätts då inte för något ekonomiskt tryck att ta ut ledigheten i ett sammanhang. I stället får hon möjlighet att bestämma om avbrott i ledigheten utifrån sina egna personliga önskemål.

Obegränsade avbrottsmöjligheter innebär emellertid också att man låter de skydds- och vårdhjänsyn, som motiverat förmånen av tillägssjukpenning vid barnsbörd och som legat bakom dess utformning, helt träda i bakgrunden. Enligt min mening bör en sådan utveckling inte eftersträvas.

Som kommittén framhåller är det fortfarande från såväl den enskildes som samhällets synpunkt av stort värde att ledigheten tas ut sammanhängande. Om möjligt bör det då finnas ett effektivt medel att uppmuntra och påverka kvinnan att ta ut ledighet på sådant sätt. Något annat medel än att inom moderskapsförsäkringen reglera möjligheterna till ledighetsavbrott synes därvid inte kunna komma i fråga. Bestämmelser inom arbetarskyddslagstiftningens ram skulle uppenbarligen bli föga smidiga om de skulle kunna fylla kravet på effektivitet.

Kravet på sammanhängande ledighet har också ansetts motiverat av administrativa hänsyn. Slopas kravet finns alltså skäl att befara att olägenheter vid tillämpningen, t. ex. problem med en omfattande kontrollverksamhet, blir följd. Kommitténs uttalanden liksom riksförsäkringsverkets remissyttrande ger stöd för riktigheten av sådana farhågor. Riksförsäkringsverket anser att olägenheterna med detta alternativ skulle bli avsevärda.

Oavsett hur man värderar de för- och nackdelar som är förenade med detta alternativ är emellertid ett avgörande skäl mot att nu gå på denna lösning att man — som kommittén framhållit — skulle kunna föregripa kommitténs behandling av frågan om ett eventuellt vårdbidrag. En lösning enligt detta alternativ skulle dessutom gå längre än vad riksdagen uppenbarligen åsyftat i de framställningar som legat till grund för kommitténs uppdrag på den nu aktuella punkten. Mot bakgrund av det anförda kan jag inte förorda en sådan lösning.

De skedda övervägandena leder följaktligen till att den metod kommittén förordat kommer i blickpunkten. Inte heller detta alternativ är användningsfritt. Också en begränsad eftergift i kravet på sammanhängande ledighet minskar lagstiftningens effektivitet när det gäller att bevaka de grundläggande skydds- och vårdhänsynen. Fastläggs en bestämd gräns för möjligheterna till avbrott kan detta också tänkas föra med sig nackdelar av samma slag som visat sig förbundna med nuvarande ordning. Varje avsteg från kravet på total avhållsamhet från förvärvsarbete torde vidare medföra visst administrativt merarbete. Fördelen med alternativet är emellertid att detta kan utformas så att stelheten i den nuvarande regeln mjukas upp väsentligt samtidigt som lagstiftningen allttjämt vilar på principen om sammanhängande ledighet. Dessutom blir de administrativa svårigheterna begränsade. Jag bedömer det således möjligt att nå en godtagbar lösning efter den linje kommittén valt.

Reglerna i fråga om ledighetsavbrott bör i enlighet med kommitténs förslag få det innehållet, att kvinnan medges att under tilläggssjukpenningperioden utföra förvärvsarbete under visst antal dagar utan att rätten till fortsatt tilläggssjukpenning påverkas. Med arbetad dag bör därvid avses även dag som endast delvis åtgått till förvärvsarbete. Vad som skall

förstås med förvärvsarbete får liksom hittills avgöras med ledning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Någon bestämmelse som inskränker möjligheterna att göra avbrott under den allra närmaste tiden efter förlossningen behöver enligt min mening inte tynga regleringen. Beträffande just denna period råder enligt arbetarskyddslagen ett förbud för kvinnan att utföra vissa mera krävande arbeten. Man torde i övrigt kunna anta att möjligheten till avbrott i ledigheten under denna tid kommer att utnyttjas mycket sparsamt.

När det gäller att fastställa det tillåtna antalet avbrottsdagar får en avvägning ske mellan skilda synpunkter. Skydds- och vårdintressena kräver att ledigheten i regel inte splittras upp av ett stort antal avbrott eller avbrott som sträcker sig över långa perioder. Samtidigt måste emellertid beaktas att önskemålen och behoven när det gäller ledighetsavbrott kan variera betydligt bland kvinnorna. Ett tillgodoseende så långt möjligt även av dem som vill ha större avbrottsmöjligheter minskar risken för att kvinnorna kommer i konflikt med begränsningsregeln. Mot bakgrund av det anförda bör kommitténs förslag att bestämma antalet möjliga avbrottsdagar till trettio kunna godtas.

Med den diskuterade regeln synes tilläggssjukpenning kunna utgå även för vissa fridagar under en period av förvärvsarbete, trots att något behov av kompensation för förlorad arbetsinkomst för dessa dagar inte kan sägas föreligga. Detta är naturligtvis inte helt tillfredsställande. De utvägar som står till buds när det gäller att undgå den berörda konsekvensen för emellertid med sig nya svårigheter. Antalet tillåtna avbrottsdagar kan av skäl jag förut anfört inte bestämmas så lågt att man vinner något väsentligt i förevarande hänseende. Enligt min mening bör man vidare så långt möjligt söka undvika att bygga ut den diskuterade regeln med detaljerade spärfföreskrifter, som gör försäkringen alltför komplicerad.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att den bestämmelse i 3 kap. 13 § andra stycket AFL, som anger att tilläggssjukpenningen utgår så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, ersätts med föreskrifter dels om att tilläggssjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete, dels om att rätten till fortsatt tilläggssjukpenning upphör, om kvinnan under tilläggssjukpenningperioden utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Liksom hittills skall sjukpenningen kunna utgå längst till 180:e dagen efter förlossningen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå.

I anslutning härtill bör en ändring vidtas i syfte att tillgodose en del kvinnor, vars barn efter födelsen måste stanna kvar på sjukhus för vård.

Enligt vad jag förut nämnt är rätten till tilläggssjukpenning för tiden fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen beroende av att kvinnan har barnet i sin vård eller på grund av sjukdom är hindrad att vårda barnet. Som kommittén funnit kan denna begränsning leda till svårig-

heter för kvinnan i situationer då barnet stannar kvar på sjukhus under en större del av 180-dagarsperioden. I sådana fall kan ju tilläggssjukpenningen upphöra att utgå trettio dagar efter förlossningen. Kvinnan får sedan inte ens om det är behövt ur försörjningssynpunkt arbeta mer än trettio dagar om hon vill behålla rätten till tilläggssjukpenning för att kunna stanna hemma en tid när barnets sjukhusvistelse är slut. I överensstämmelse med vad kommittén föreslagit bör därför införas en kompletterande regel av innebörd att de dagar då kvinnan utför förvärvsarbete medan barnet åtnjuter sjukhusvård inte skall avräknas från det tillåtna antalet avbrottsdagar.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1969.

Hemställen

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring*.

Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*¹.

Jag hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslaget inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget, har utslutits här.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 28 februari 1969.

N ä r v a r a n d e:

f. d. justitierådet LIND,
justitierådet ALEXANDERSON,
regeringsrådet RINGDÉN,
justitierådet CONRADI.

Enligt lagrådet den 27 februari 1969 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 februari 1969, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsfiskalen Karl-Ingvar Rundqvist.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 7 mars
1969.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LANGE, HOLM-
QVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON,
GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemen-
sam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över
förslag till *lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän för-
säkring*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran,
och hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att
antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instäm-
mande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar
Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas pro-
position av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson